

Шірінян Лада Василівна,
доктор економічних наук, професор
Національний університет харчових технологій,
Арич Михайло Іванович,
кандидат економічних наук
Національний університет харчових технологій

АНАЛІЗ ВПЛИВУ ВИТРАТ НА СТРАХУВАННЯ НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

У результаті дослідження було проаналізовано вплив витрат на страхування на ефективність діяльності підприємств харчової промисловості (ПХП). Висунуто і виконано перевірку гіпотези стосовно зв'язку між конкурентоспроможністю ПХП та частиною грошей, що виділяється підприємством на страхування та гіпотези стосовно схильності до страхування ПХП з більш високою конкурентоспроможністю.

З метою систематизації інформації було проаналізовано фінансові звітності більше 500 ПХП України. Внаслідок асиметрії даних про витрати на страхування ПХП було сформовано і проаналізовано достовірну інформацію тільки для 13 суб'єктів господарювання. Рівняння парної лінійної регресії шукалось у вигляді залежності $Y=A+BX$. Пошук ПХП здійснювався за кодом ЄДРПОУ. У процесі такого опрацювання даних було виявлено що інформацію про витрати на страхування ПХП не надають або така інформація представлена не за кожен рік запропонованого періоду дослідження 2013-2017 років. За даними Агентства з розвитку інфраструктури фондового ринку України ми визначали для кожного року у вкладці «Примітки до фінансової звітності, складеної відповідно до міжнародних стандартів фінансової звітності» витрати на страхування. У більшості випадків даний показник позначався як «Страхування», «Витрати на страхування» тощо. Економіко-статистичний аналіз проведено з використанням програмних пакетів Microsoft Office 2013.

В межах наукової роботи було охарактеризовано показники ефективності та конкурентоспроможності ПХП України протягом 2013-2017 років. Визначено темпи зміни витрат на страхування для вибраного переліку підприємств. Серед успішних гравців на ринку, частка витрат на страхування яких є високою виявлено ПАТ «Карлсберг Україна», ПАТ «Пологівський олійноекстракційний завод», ПрАТ «Київська кондитерська фабрика «Рошен» і ПАТ «Кременчуцька кондитерська фабрика». Протягом досліджуваного періоду 2013-2017 років серед вибраного переліку підприємств харчової промисловості найбільші значення всіх трьох видів рентабельності були характерні для ПАТ «Карлсберг Україна». При цьому на багатьох досліджуваних суб'єктах господарювання (ПАТ «Оболонь», ПАТ «Київхліб», ПАТ «Сумський завод продовольчих товарів», ПАТ «Пологівський олійноекстракційний завод» та ПАТ «Кременчуцька кондитерська фабрика») дані показники за окремими періодами можна було розглядати як показники збитковості.

Витрати на страхування є складовою загальних витрат суб'єкта господарювання, а тому доцільним буде аналіз їх частки у витратах за формулою:

$$P_1 = 100\% \text{ СП}_1 / \text{В}_1. \quad (6)$$

Тут P_1 - частка витрат на страхування у загальних витратах, $СП_1$ – витрати на страхування, B_1 – витрати підприємства (собівартість реалізованої продукції). Величина $СП_1$ визначається згідно з примітками до фінансової звітності, складеної відповідно до міжнародних стандартів фінансової звітності, величина B_1 визначається рядком 2050 форми 2 фінансової звітності підприємства.

Загалом встановлено наявний невеликий вплив витрат на страхування на загальні витрати ПХП. Найбільша частка витрат була для ПАТ «Пологівський олійноекстракційний завод» у 2016 році на рівні 2,173%. Отже, витрати на страхування несуттєво змінюють витрати і відповідно помірно впливають на формування прибутку ПХП.

Для перевірки наведених гіпотез досліджено вплив витрат на страхування ПХП на показники їх ефективності та конкурентоспроможності. Перевірку гіпотез було виконано за допомогою однофакторної регресійної моделі. Для цього прийнято аргументом-змінною X витрати на страхування $СП_1$, а цільовою функцією аналізу (залежна змінна Y) – показники рентабельності ROA , ROE , ROS .

Встановлено, що тільки три коефіцієнти детермінації r^2 відповідають значенням регресійної моделі задовільної якості: $r^2=0,717$ (ROE , ПАТ «Карлсберг Україна»); $r^2=0,838$ (ROS , ПАТ «Оболонь»); $r^2=0,664$ (ROS , ПрАТ «Київська кондитерська фабрика «Рошен»). Якщо коефіцієнт детермінації $r^2=0,838$ для ПАТ «Оболонь», то це означає, що варіація показника рентабельності продажу ROS на 83,8% пояснюється варіацією витрат на страхування, на долю не врахованих інших факторів залишається 16,2%. Тобто витрати на страхування визначають дисперсію рентабельності наведених підприємств відповідно на 71,7 %, 83,8 %, та 66,4 %, що є досить-таки суттєвим впливом.

Таким чином, аналіз підтверджує другу запропоновану гіпотезу про існування залежності між конкурентоспроможністю ПХП та частиною грошей, що виділяється ПХП на страхування. Можна бачити, що така гіпотеза може мати підтвердження для ПХП з високою ефективністю ведення бізнесу.

Подяка. Результати дослідження отримано в рамках держбюджетної теми НДР кафедри фінансів Національного університету харчових технологій «Комплексна оцінка та шляхи підвищення конкурентоспроможності страхового ринку України в контексті європейської інтеграції» (номер державної реєстрації 0117U001246, наказ МОНУ №198 від 10.02.2017, термін виконання 2017–2019 рр. Керівник проекту – д.е.н., проф. Шірінян Л. В.).

Література

1. Akinrinola, O.O. and Okunola, A.M. (2014) Effects of Agricultural Insurance Scheme on Agricultural Production in Ondo State. MPRA Paper No. 74558.
2. Spörri *et al.* (2012) The Impact of Crop Insurance on the Economic Performance of Hungarian Cropping Farms. Paper prepared for the 123rd EAAE Seminar “PRICE VOLATILITY AND FARM INCOME STABILISATION”. Dublin, February 23-24, 2012.
3. Juan, H. et al. (2016) Estimating the Effect of Crop Insurance on Input Use When Insured Farmers are Monitored. Selected Paper prepared for presentation at the 2016 Agricultural & Applied Economics Association Annual Meeting, Boston, Massachusetts, July 31-August 2.
4. Zhao, Y. and Preckel, P. (2016), "An empirical analysis of the effect of crop insurance on farmers' income", *China Agricultural Economic Review*, Vol. 8 Iss 2 pp. 299 – 313.
5. Арич М.І., Шірінян Л.В. Дослідження конкурентоспроможності страхового ринку України: географічний аналіз / М.І. Арич, Л.В. Шірінян // *Наукові праці НУХТ*. – 2017. – Том 23, №5, Частина 2. – С. 17-25.

6. Баєва В. В. Методичні підходи до оцінки конкурентоспроможності підприємства харчової промисловості / В.В. Баєва // Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. № 3, 2015. Серія „Економічні науки”. – С. 349-361.
7. Пилипенко В.В. Науково-практичні аспекти оцінки конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств / В.В. Пилипенко, Н.М. Пилипенко // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Економіка і менеджмент», випуск 1 (67), 2016. – С. 73-78.
8. Легеза Д.Г. Методика оцінки конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції на рівні регіону / Д.Г. Легеза // Формування ринкової економіки. – 2011. – Спец. вип. : у 2-х ч., ч. 2. – С. 248-256.